

АГРАР

Глас Српске

ДОДАТАК
РЕАЛИЗОВАН
У САРАДЊИ СА
МИНИСТАРСТВОМ
ПОЉОПРИВРЕДЕ,
ШУМАРСТВА И
ВОДОПРИВРЕДЕ
РЕПУБЛИКЕ
СРПСКЕ

четвртак, 12. новембар 2020.

ИНТЕРВЈУ

**Борис
ПАШАЛИЋ,**
министар пољопривреде,
шумарства и водопривреде
Републике Српске

- вриједност сектора око 2,6 милијарди
- забиљежени рекордни приноси пшенице
- приноси 90 одсто од европског просјека
- интервентни откуп помогао фармерима

Посљедњих година имамо значајан раст обима производње

Како је воћарство
промијенило
живот Игору и
Ружици Бошњак

Пронашли
мир у
сеоској
идили

Органска производња
Велика развојна
шанса Српске

Органска
производња

Велика развојна шанса Српске

● страна 8 - 9

УВОДНИК

Газдинство Бошњак

Пронашли мир у сеоској идили

● страна 10 - 11

ИНТЕРВЈУ

Борис Пашалић
Последњих
година имамо
значајан раст
● страна 4 - 7 обима
производње

Биље и љекобиље

Етерична уља са Романије ОСВОЈИЛА ЕВРОПУ

● страна 12

Село постаје "ин"

Пише:
**Вељко
ЗЕЉКОВИЋ,**
новионар "Гласа Српске"

Вријеме је да се подвуче црта. Сумира учињено, али и сагледају евентуални пропусти, направе нови планови и усвоје нове стратегије развоја сектора аграра.

Ова година биће упамћена по рекордној производњи појединих култура. Приноси су били чак на нивоу оних европских. Иако још није крај године, процјене су да би овај сектор на крају 2020. могао вриједити око 2,6 милијарди конвертибилних марака, што је нешто мање од планираних пројекција јер је вирус корона скрсао цијене меса и одређених пољопривредних култура. Све у свему - добра година. Ресорно министарство је кроз разне врсте подстицаја стимулисало ову производњу, дијелени су и сјетвени пакети, регресивно гориво, али и изграђени многи системи за заштиту од поплава. Значајна средства су уложена и у системе за наводњавање, а резултати свих ових улагања тек би требало да се покажу у наредном периоду.

Како би побољшали генетски материјал, набављене су и подијелене расне јунице, те стимулисана набавка нове и савременије механизације. Проблем који се појавио јесу тржишни вишкови због неконтролисаног увоза по дампинг цијенама. Како би колико-толико санирало то стање, али и помогло фармерима да дођу до нових обртних средстава, ресорно министарство је покренуло поступак интервентног откупа свиња, јунади, те воћа и поврћа.

Ова мјера се показала као добра, али да би домаћи фармери лакше и безбрижније спавали, неопходно је и да се на нивоу БиХ повуку одређени потези који би ишли ка заштити домаће производње. Бар код оних најугроженијих сектора, као што је производња меса и млијека. Оно што је сигурно, вирус корона ће тек да похара економије широм свијета. Они који се на вријеме не ухвате у коштац са овим проблемом, платиће високу цијену.

Оно што охрабрује јесте то што се све више младих људи окреће селу и проналази свој душевни мир у руралним подручјима. Саде се воћњаци и баште, праве фарме.

Органска производња се показала као велика развојна шанса Српске. И то је препознато, јер сваке године је све више оних који се окрећу овој врсти производње. Живот на селу, у корона времену, постаје све више "ин", али можда и један од излаза за оне које се двоуме како и шта даље.

●●●
ОНО ШТО ЈЕ
СИГУРНО, ВИРУС
КОРОНА ЋЕ ТЕК
ДА ПОХАРА
ЕКОНОМИЈЕ
ШИРОМ СВИЈЕТА.
ОНИ КОЈИ СЕ
НА ВРИЈЕМЕ
НЕ УХВАТЕ
У КОШТАЦ
СА ОВИМ
ПРОБЛЕМОМ,
ПЛАТИЋЕ
ВИСОКУ ЦИЈЕНУ

РАЗГОВАРАО: ВЕЉКО ЗЕЉКОВИЋ

Према процјенама надлежних служби, вриједност производње у сектору аграра Српске би на крају ове године могла износити око 2,6 милијарди конвертибилних марака. Биљна производња би требало да износи око 800 милиона, сточарска 826 милиона, а прехрамбена индустрија 960 милиона марака.

- Укупан резултат пољопривредне производње у овој години, а имајући у виду све околности у којима се она одвијала, може се сматрати одличним. Захваљујући добрим агроусловима забиљежени су рекордни приноси пшенице и кукуруза, као најважнијих ратарских култура, а што је утицало на укупну вриједност ове производње - каже министар пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске Борис Пашалић, додајући да су приноси били изнад просјека и у повртарству.

Ови резултати су, како је истакао, ипак нешто испод процјена које су надлежне службе имале на почетку године, а разлог је пад цијена сточарских и неких биљних производа узрокован падом потражње, односно падом потрошње на тржишту, јер је велики дио сектора угоститељства и туризма због вируса корона радио минималним капацитетом.

**ПРИНОСИ СУ
90 ОДСТО
ОД ЕВРОПСКОГ
ПРОСЈЕКА**

ГЛАС: Да ли можемо произвести довољно хране за своје потребе?

ПАШАЛИЋ: Српска, као и свака друга земља, тешко може обезбиједити апсолутну самодовољност у храни. Међутим, нама је важно да тај проценат повећавамо из године у годину и на основу анализа које смо радили заједно са Пољопривредним факултетом можемо потврдити да посљедњих година биљежимо значајан раст обима производње, да се повећава степен самодовољности код већег броја пољопривредних производа, а што значи истовремено и пад коефицијента увозне зависности. На примјер, свјежих млијечних производа производимо изнад наших потреба, као и овчијег меса, меса перади и рибе, малина и крушака па чак и шљива. А од ратарских култура високу самодовољност по-

ИНТЕРВЈУ:

Борис ПАШАЛИЋ,

министар пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске

Посљедњих година имамо значајан раст обима производње

Имајући у виду све околности у којима се производња одвијала, може се сматрати да смо ове године имали одличне резултате. Забиљежени су рекордни приноси најважнијих ратарских култура, каже Пашалић

стижемо код кукуруза. С друге стране још велику зависност од увоз имамо код говеђег меса, а до-некле и свињског, али и код сире-ва. То је ситуација коју морамо мијењати. Треба остварити бољу увезаност примарне производње и прехранбене индустрије, а са друге стране та индустрија мора имати и већи степен прераде.

ГЛАС: Колико смо близу или далеко од неког европског про-сјека?

ПАШАЛИЋ: За разлику од неког периода раније, ситуација је далеко боља те могу са сигурно-шћу потврдити да постижемо чак и 90 одсто европског просјека у добрим годинама као што је ова. Наравно оно што нам је свима задатак јесте да такви приноси постану стандард и не буду искључиво условљени временским условима, већ резултат примјене савремених технолошких рјешења.

ГЛАС: Како је протекао ин-тервентни откуп јунади и повр-ћа?

ПАШАЛИЋ: Задовољни смо резултатима. Откуп још траје, а до данас је откупљено готово 4.000 товне јунади и више од 9.000 товних свиња те око 12.000 тона поврћа. То су значајне количине које су утицале на стабилизацију ције-на и тржишта те обезбиједиле сигурност произвођачима да уђу у нови циклус производње. Извоз у Турску је такође допринио стаби-лизацији тржишта меса, а до сада смо реализовали одобрену квоту од 1.600 тона. Да подсјетим, Вла-да Српске је током ове године из-двојила додатних пет милиона марака на интервентни откуп, до-датних пет милиона за подршку инвестицијама, два милиона кре-дитних средстава за подршку прољећној сјетви те 75 милиона из аграрног буџета за остале мје-ре подршке. Захваљујући свим овим потезима ми можемо гово-рити о свим овим позитивним ре-зултатима у пољопривреди, чак и у вријеме кризе каква је изазвана вирусом корона.

ГЛАС: Шта је са извозом у Ру-сију?

ПАШАЛИЋ: Извоз у Русију не-сметано иде за оне производе ко-ји имају капацитет за руско тржиште те оне групе производа који имају дозволу. У нашем слу-чају доминантно учешће у извозу на руско тржиште заузима воће и то јабуке и нешто крушке, док БиХ као земља нема још дозволу за извоз производа анималног поријекла, односно у процесу смо добијања те дозволе. Посто-јећи обим извоза износи 20-25.000 тона воћа на годишњем нивоу, а послове извоза обавља седам извозника.

ГЛАС: Како објашњавате то што БиХ на увоз хране троши око три милијарде марака?

ПАШАЛИЋ: То је између оста-лог цијена слободне трговине на коју смо пристали потписивањем уговора о придруживању, како ЕУ тако и земљама ЦЕФТ-а групе. Она доноси предности потрошачима у смислу већег избора робе по по-вољнијим цијенама, док у случају ниже конкурентности домаће производње може бити главна кочница повећању обима произ-водње и угрозити сигурност до-маћих произвођача. Истина је да и у таквим условима земље могу користити инструменте зашти-те, било да се ради о сезонским мјерама или нецаринским бари-јерама. Нажалост, надлежне ин-ституције на нивоу БиХ до сада нису биле активне када је ријеч о овом питању и тек сада са дола-ском министра Сташе Кошарца

имамо покушаје да ситуација бу-де унапријеђена. У изостанку на-ведених мјера све што ми можемо је да повећавамо издвајања из бу-џета за финансирање управо оних мјера које доприносе унапређењу конкурентности наших произво-ђача.

ИНТЕНЗИВНО РАДИМО НА ПРОМОЦИЈИ ДОМАЋИХ ПРОИЗВОДА

ГЛАС? Шта је до сада урађе-но да би била повећана конку-рентност домаћих произвођача?

ПАШАЛИЋ: Успјели смо по-сљедњих година да повећамо укупна издвајања за више од 20

одсто. У поређењу са прошлом го-дином у овој смо успјели да обезби-једимо 25 одсто више средстава за капиталне инвестиције, 40 одсто више за инвестиције у сточарство, 70 одсто више за инвестиције у биљну производњу те више од 60 одсто средстава за прераду пољо-привредних производа. Повећали смо ниво издвајања за подршку примјени нових технологија и стандардизацији и брендирању производа. Значајна средства су обезбијеђена и за рурално пред-узетништво, самозапошљавање инжињера пољопривреде, пре-хранбене технологије и других профила у руралном подручју.

ГЛАС: Показало се да је по-дјела сјетвених пакета, али и ју-ница фармерима, био прави потез. Да ли ћете наставити са таквом праксом и у наредном периоду?

ПАШАЛИЋ: Подјела сјетве-

ГЛАС: Да би помогли фармерима у функцији су током ове године стављене и апликације "etFarm" и "Плодови села". Колико се оне користе?

ПАШАЛИЋ: Апсолутно смо задовољни прихватањем ових нових рјешења, како за произвођаче, односно понуђаче робе, тако и за потрошаче или купце. Дигитална или онлајн трговина је можда више завладала у неким другим браншама, али ево видимо да може бити успјешан модел и у трговини пољопривредних производа. Тренутно имамо укупно 380 понуђача на платформи "Плодови села". Међу њима је седам удружења пољопривредника, као и седам задруга са више од 320 чланова, што чини да укупан број произвођача који се ослањају на платформу превазилази 1.000. Оно што је посебна вриједност ове платформе је промоција домаћих аутохтоних производа и ми ћемо након што они буду профилисани ићи у даљи развој, брендирање и заштиту тих производа.

ГЛАС: Све више произвођача се одлучује да уђе у процес брендирања. Колико ваше министарство учествује у овој причи и на који начин?

ПАШАЛИЋ: Министарство годинама подржава процес увођења стандарда у пољопривреди, али и процес брендирања и заштите пољопривредних производа кроз мјере финансијске подршке, а путем наше савјетодавне службе и сарадње са међународним организацијама. Наравно и кроз мјере стручне подршке ангажовањем консултаната на заштити и брендирању производа. Прво смо то урадили за романијски скоруп, а сада то радимо за "дрварски пекмез" од дрењка и тај процес је при крају. Зашто су ти процеси битни? Па из више разлога - кроз заштиту имена, поријекла или начина производње, кроз осмишљавање бренда, произвођачи додају вриједност својим производима, он тада може постићи већу цијену на тржишту, постиже се препознатљивост тог производа и расте потражња за таквим производима, како на домаћем тако и међународним тржиштима. Све то омогућава произвођачима да више производе и стичу веће приходе.

ГЛАС: Да ли је урађена нова стратегија развоја пољопривреде те које су неке њене основне смјернице?

ПАШАЛИЋ: Ми смо заједно са Пољопривредним факултетом завршили анализу стања у сектору аграра за период важења претходног стратешког документа и неке од резултата те анализе сам вам

изнио у одговорима на претходна питања. Сада смо у процесу дефинисања стратешких смјерница за наредних пет година и да су услови нормални, ми бисмо сада имали серију консултација са представницима сектора, произвођачима, академским представницима и стручним организацијама, али с обзиром на епидемиолошке мјере, морали смо одгодити тај процес док услови то не буду дозвољавали. Након усаглашавања стратешког оквира ми ћемо одмах приступити доношењу новог закона о пољопривреди и новог закона о подстицајима.

ИНТЕРВЕНТНИ ОТКУП ЈУНАДИ СТАБИЛИЗОВАО ЦИЈЕНЕ НА ТРЖИШТУ

ГЛАС: Колико је до сада урађено на усклађивању нашег законодавства са европским?

ПАШАЛИЋ: Усклађивање законодавства је континуиран процес и ниједан документ законског садржаја не бива усвојен, а да претходно није прошао провјеру усклађености са правним оквиром ЕУ. Истовремено морам напоменути да апсолутно пресликавање европских одредаба у наше законодавство не може бити продуктивно, оно мора бити постепено и прилагођено условима којима располажемо за спровођење инованог законског оквира.

ГЛАС: Колико је новца у про-

На добром путу

ГЛАС: Једном приликом сте истакли да вам је циљ да заведете ред у "Шумама РС". Да ли сте успјели у томе?

ПАШАЛИЋ: Процес је у току. У једном таквом предузећу које има више од 5.000 запослених и управља са 50 одсто територије наше земље увијек има изазова, било да су они у вези са људским фактором, ефикасним коришћењем ресурса, опремљеношћу или ликвидношћу. Чињеница је да не послују сва шумска газдинства исто. Нека су више, нека мање успјешна. Оно што наше министарство настоји јесте да постављањем објективних критеријума и адекватним мјерама интерне контроле и надзора идентификације критичне тачке у пословању и и клони их. Резултати пословања овог јавног предузећа последњих година говоре да смо на добром путу.

теклим годинама уложено у сектор водопривреде, односно заштите од поплава? Да ли је откочен процес градње дринског насипа?

ПАШАЛИЋ: Са правом могу рећи да је за последње четири године реализовано више улагања него претходних 20 година. Кроз различите изворе финансирања и пројекте обезбиједили смо више од 200 милиона марака. До сада је реализовано и уговорено око 150 милиона, а односи се на заштитне насипе, ободне канале, уређење водотока, заштиту рушевних обала и реконструкцију црпних станица. Такође, створен је финансијски оквир од 100 милиона евра за изградњу система снабдијевања водом и канализације, чиме је до сада обухваћено око 26 општина у Српској. Од те суме до сада је утрошено око 50 одсто тих средстава. Она су углавном уложена у рурална подручја. Што се тиче пројекта дринског насипа, ту имамо кашњења због проблема у вези са процесом експроприације земљишта. Вјерујем да смо нашли моделе за превазилажење тог проблема и очекујем успјешан завршетак овог пројекта.

ГЛАС: Значајна средства су уложена и у системе за наводњавање. Како је ријешено питање коришћења и одржавање ових система?

ПАШАЛИЋ: Као и у области водопривреде и у области наводњавања веома улажемо. У последњих неколико година у системе за наводњавање уложено је више него у претходних 25 година. Укупна улагања износе око 40 милиона марака, а што се тиче одржавања тих система, њима управљају удружења корисника вода за наводњавање и локална заједница у складу са договором и специфичностима сваког од система. Одржавање система је у њиховој надлежности.

ГЛАС: Да ли постоји простор да буде повећан аграрни буџет за наредну годину?

ПАШАЛИЋ: Аграрни буџет за наредну годину је планиран на нивоу овогодишњег буџета. У оваквим условима пандемије и отежаног функционисања економије нерeално је планирати већа издвајања. Али, ми увијек напомињемо да поред буџетских средстава значајан извор финансирања представљају и средства која обезбјеђујемо путем Инвестиционо-развојне банке, Партнер фонда и у сарадњи са међународним институцијама, као што су Свјетска банка или ИФАД. Када све сумирамо, укупна расположива средства на годишњем нивоу крећу се од 120 до 150 милиона марака.

них пакета је била интервентна мјера социјалног карактера условљена избијањем пандемије вируса корона. Она је дала одличан резултат, јер је омогућила повећање укупне производње и обезбиједила прехрамбену сигурност великом броју социјалних категорија становништва.

У нормалним условима овакве социјалне мјере су обично предмет подршке других институција, док министарство путем аграрног буџета настоји да усмјери што више средстава у развојне мјере. Набавка стеоних јуница је управо једна таква мјера, гдје се кроз инвестиције у унапређење генетског материјала у сточарству обезбјеђују предуслови за већу продуктивност. Дакле ту се не ради о социјалној мјери, већ о заједничкој инвестицији министарства, прерађивача млијека и произвођача.

РЕГИСТРОВАНО
ВИШЕ ОД 100
ГАЗДИНАСТАВА

Знак органски
диже цијену
за око 30 одсто
додатне
вриједности

ТЕМА: Органска производња и изазови са којима се она сусреће

Велика развојна шанса СРПСКЕ

Један од циљева Владе Републике Српске јесте развој руралних подручја, а овај вид производње је идеалан за отварање нових радних мјеста у тим срединама и останак становништва на тим подручјима, каже Зеџ

Број произвођача органских производа у Српској расте из године у годину и тренутно се у регистру налази преко 100 произвођача и оних који се налазе у поступку конверзије, прелазном периоду, каже Драгана Зеџ из Одјељења за биљну производњу Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, истичући како би овај вид производње могао бити велика развојна шанса сектора аграра. Према њеним ријечима домаћи фармери су у задње двије, три године започели са интензивнијом производњом органског поврћа и воћа, али и житарица и њихових прерађевина.

- Органске производе у 2018. години извозило је осам произвођача и прерађивача. Најчешћи извоз је био у земље Европске уније, Швајцарску и Канаду. Према подацима овлашћене контролне организације током наредне године је пет произвођача извезло органских производа у вриједности од 4.200.000 КМ. Ови подаци су јасни показатељи да је ово једна од перспективнијих и продуктивнијих грана по-

љопривредне производње, јер се повећавају површине под органском производњом, а самим тим и производња и прерада - нагласила је Зеџ.

Како је објаснила, најчешће се извозила сушена гљива, шумско и љековито биље, прерађевине од воћа у виду сокова, џемова, пекмеза, смрзнуто воће, чајеви, козметички производи...

Ресорно министарство је, како каже, путем Агенције за аграрна плаћања подстицала ову врсту производње и произвођаче у периоду конверзије и то

директно кроз двије мјере. Прва

је органска биљна и сточарска производња и производња у периоду конверзије, појединици површине/грла, а друга за сертификат из-

Зеџ:
Из године
у годину
све више
произвођача

дат од овлашћене контролне организације.

- Битно је нагласити да ови произвођачи могу остварити и новчана средства подстицаја и за све остале мјере прописане Правилником о условима и начину остваривања новчаних подстицаја за развој пољопривреде и села. Будући да је један од циљева Владе Српске развој руралних подручја, овај вид производње је идеалан за отварање нових радних мјеста у тим срединама и остатак становништва на тим подручјима - истакла је она.

Поред тога, наглашава, ова врста производње здраве хране, битна је и са аспекта очувања животне средине, развоја одрживе пољопривреде, одржавања и повећања плодности земљишта, производње хране високог квалитета, те смањења квантитета у односу на квалитет производа. У складу с тим министарство ће у наредном периоду наставити да посвећује још већу пажњу, између осталог, и побољшању услова за развој руралних подручја, а самим тим и органске производње.

- Министарство ће и даље наставити са унапређењем и развојем ове области на добробит произвођача и потрошача, јер је свима у интересу здравље становништва на првом мјесту, очување животне средине, као и развој и очување руралних подручја и становништва у њима. Чинимо све да мотивишемо произвођаче на прелазак на органски систем производње, повећали смо укупна издвајања за сто одсто, унаприједили смо законски и правни оквир, дефинисали смо знак "органски из Републике Српске", али и обезбједили смо регистрацију још једне сертификационе куће за органску производњу - истиче Зеџ, додајући да подручје Српске располаже великим природним ресурсима који су неопходни за развој ове врсте пољопривредне производње.

На питање зашто у Српској нема више ових произвођача, одговара како је то вјероватно због тога што су фармери и потрошачи недовољно информисани о томе шта је заправо органска производња и шта је све потребно испунити да би били укључени у систем органске производње, сертификације.

- Често нису упознати ни са обавезом да им је за стављање ових производа на тржиште потребан сертификат, односно контрола и сертификација цјелокупне производње. Такође, имамо проблем са нелегалном конкуренцијом, односно на тржи-

шту је доста произвођача који се представљају као органски и нашли су своје мјесто на тржишту, јер имају потрошаче који им вјерују на ријеч, а оно што додатно може да збуди наше купце јесте и то што у већини маркета и продавницама органски производи нису раздвојени од осталих - објашњава Зеџ.

На ову проблематику упозорава и предсједник произвођача органских производа из Републике Српске Радован Анђелић, из фирме "Анђелић" из Требиња, наглашавајући како је увођење поменутог знака веома важно, јер су се произвођачи прибојавали појаве да се многи произвођачи декларирају као органски, а да то нису.

НЕЛОЈАЛНА КОНКУРЕНЦИЈА

А шта је заправо органска производња? Она је вид производње без употребе минералних ђубрива, средстава за заштиту биља и адитива за сточну храну. Резултат органске производње хране је укусан, здравствено безбједан органски производ, високе хранљиве вриједности, богат витаминима, као и микро и макроелементима.

Уставом БиХ пољопривреда је у искључивој надлежности ентитета, па је у складу с тим Српска 2013. године донијела Закон о органској производњи, као и све прописане подзаконске акте. Сви прописи су усклађени са директивом Европске уније и регулативама којима се регулишу одређене области у склопу органске производње.

Поступак увођења произвођача у органску производњу покреће се пријавом коју произвођач подноси овлашћеној контролној организацији. Након тога закључује уговор о вршењу контроле и сертификације у органској производњи, којим се одређује и евиденциони број произвођача. Након склапања уговора произвођач је дужан да органску производњу обавља у

ОНЛАЈН ПРОДАЈА

Приликом промета органских производа на даљину, као и путем електронских медија, произвођач, односно понуђач органских производа, дужан је да потрошачу приложи на увид копију органског сертификата.

складу са Законом и прописима донесеним на основу њега.

Контрола у органској производњи се врши у свим фазама производње. Ако се приликом контроле уоче одређене неправилности у начину обављања производње органских производа, овлашћена контролна организација произвођачу може да одреди одређене корективне мјере. На основу извјештаја о извршеним контролама, овлашћена контролна организација издаје сертификат да је производ или процес производње у складу са законом.

Да би неки производ био органски он мора бити прописно обиљежен, како не би дошло до забуне односно замјене са конвенционалним. Ради тога, сви органски производи морају да имају

знак (маркицу-лого) који је доказ да је производ органски као и да има ознаку сертификационе куће која је извршила контролу и сертификацију.

Пратећи прописе Европске уније, али и Закона о органској производњи Републике Српске, ресорно министарство је израдило знак за органске производе Републике Српске.

- Важно је да поред пољопривредних произвођача и сами потрошачи добију одређене информације о овој врсти производње, јер се у последње вријеме све више ова врста производње поистовјећује са домаћом и традиционалном производњом. Министарство ће и у наредном периоду посебну пажњу посветити потрошачима, путем промоције органске производње хране и органских производа. Од изузетног је значаја да постоји повјерљивост јавности према органским производима - истакла је Зеџ.

У малопродајним објектима у којима се обавља промет органских производа потребно је на видном мјесту истакнути таблу, плакат или наљепницу са ознаком којом се обиљежава органски производ. Промет се може вршити и на штандовима, сајмовима и промотивним манифестацијама.

Када су се одлучили на корак да крену са узгојем воћа, Ружица Мауна Бошњак из Бањалуке и њен супруг Игор нису готово ништа знали о воћарству. Она се бавила

новинарством, а Игор је био правник. Данас њих двоје ипак с поносом могу рећи да су успјели остварити своје снове, јер њихови производи одскора носе ознаку "органски произведено у Републици Српској".

- Осјећам понос, јер наши производи уз раније добијени сертификат сада имају и овај знак. То је права привилегија - истиче Ружица на почетку ове инспиративне, али и едукативне животне приче.

Њихова прича је све само не обична. Помало и филмска, због свих заплета. Радећи на имању Игор и Ружица су промијенили своје досадашње животне навике, али и направили себи својеврсну оазу у сеоској идили у којој све чешће бораве и проналазе душевни мир.

Према ријечима Ружице, преломни тренутак се десио прије шест година. Имала је одређених здравствених проблема. Спас је покушала наћи на селу. Купила је имање са већ формираним воћњаком. Избор је пао на Поткозарје, Милошево брдо код Градишке и прилично запуштено имање са око 460 стабала вишња и 650 стабала лијеске.

- Ваљало је одмах засукати рукаве. Почети нису били нимало лаки, али није нам сметало, јер смо радећи напорне физичке послове у воћњаку радили и на себи. Природа и село су нам све то вишеструко вратили. При томе не говорим о материјалном богатству, већ о ситуацији када се саживите са природом и почнете да дишете истим ритмом. Знам да је помало тешко разумјети ове ријечи, јер и самој би ми то било непојмљиво прије неколико година - објашњава Ружица.

Како каже, да ју је неко прије неколико година питао како живи, вјероватно би одговорила како је одговорна према свом тијелу и како пази да у свој организам уноси здравствено исправну храну.

- А онда сам дошла у позицију неког ко треба да се бави воћарством, па самим тим и заштитом тих воћака. Суочавање са препорученим препаратима за заштиту било је прилично неугодно отрежњење. Оно је резултовало тиме да данас осјетим мучнину када помислим да бих конзумирала нешто што је било хемијски третирано. Нећу рећи да је конвенционално узгојена храна отровна или нејестива, али моје виђење се потпуно промијенило - истиче она.

ГАЗДИНСТВО БОШЊАК

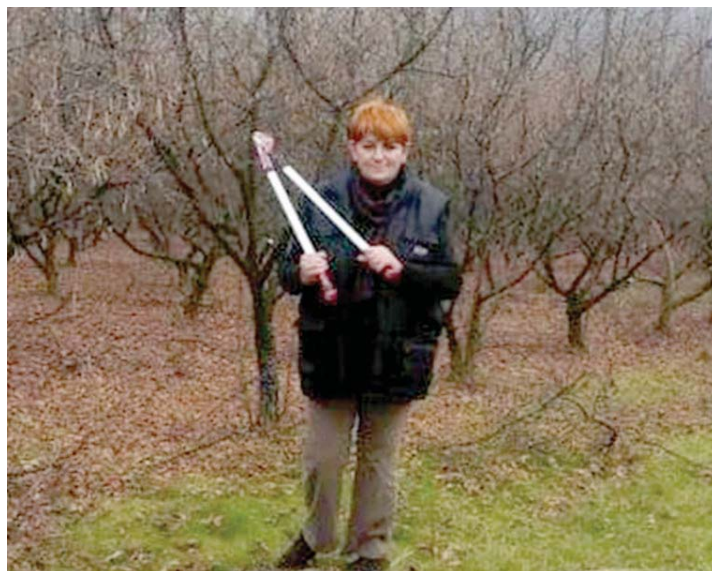
ПРОИЗВОДИ
НОСЕ ОЗНАКУ
ОРГАНСКИ

Како је воћарство промијенило живот Игору и Ружици

ПРОНАШЛИ МИР У СЕОСКОЈ ИДИЛИ

Почеци нису били нимало лаки, али није нам сметало, јер смо радећи напорне физичке послове у воћњаку радили и на себи. Природа и село су нам све то вишеструко вратили. При томе не говорим о материјалном богатству, већ о ситуацији када се саживите са природом, каже Ружица

Праве путер
од љешника
и природне
сокове

Објашњава да на том почетку супруг и она нису знали много о томе како ће и шта ће, али су тачно знали шта неће.

- Потражили смо здравље у природи, на селу и све осим органског приступа производњи било је бесмислено. Ваљало је прикупити и сабрати све информације. Када се суоче незнање и скромна сазнања, наступа борба. Међутим, мислим да смо доказали како смо велики борци. Изузетно сам поносна на све оно што смо урадили за ово релативно кратко вријеме - прича ова вриједна фармерка.

Наглашава како су ментално били спремни да одговоре свим изазовима. На имању није било воде, а ни струје. Нису имали ни основних алатки, а требало је обрађивати 18 дунума земље. Први пут је на имање дошла са ненасађеном лопатом, старим грабљама, маказама и огромним ентузијазмом. Сматрала је да је поред физичке, па и финансијске спремности, много битнија одлучност.

- Први род смо вагали на кухињској ваги, килограм по килограм. Од прве бербе вишања зарадили смо око 60 марака. И били смо пресрећ-

ни. На чуђење околине одговарали смо им да је свака добра школа скупа. Били смо свјесни да је долазак на село била наша одлука и ми смо просто поштовали властити избор - прича Ружица.

Управо због таквих почетака, каже она, постала је не само заљубљеник у село, поштовалац људи који тамо живе и раде, већ и велики критичар неоправдане кукњаве која долазе из таквих средина.

Врло брзо схватила је и како није толико исплативо само производити воће, јер је сировина увијек била јефтина, а у суштини за њу се пролије и највише зноја. Пала је одлука да се почну бавити и финалном прерадом. Како су од самог почетка производили према принципима органске производње, логичан корак је био да се приступи и сертификацији, јер је она требало само да формализује све оно што су Ружица и Игор до тада радили. Долазак реномиране сертификационе куће из Србије ОЦС у БиХ само је убрзао њихову намјеру.

- Данас на имању узгајамо љешник, вишњу, јабуке и орахе. Од љешника правимо путер и "кремисану", то је производ према нашој рецептури, путер обогаћен нектаром кокосовог цвијета као за слађивачем и какаоом. То је слатка варијанта путера. Од вишања и јабука правимо матични сок, с тим да је сок од вишње са удјелом вишања 100 одсто, без додатака другог воћа. Што се брендирања производа тиче, то не зависи од нас. На поклопцу стоји лого, почетна слова наших имена, и када поглед потрошача на њега буде идентификација са нашим производима, знаћемо да смо на добром путу - наводи Ружица.

Додаје како и поред свих напора ресорног министарства да уведе ред у овој области има оних који покушавају ловити у мутном, јер одређени број људи се не либи да продају производ по вишој цијени, иако он можда није органски. Како каже, њи-

ма не мањка те дрскости.

- То је непоштовање потрошача. Министарство субвенционисхе органску производњу, па и сам процес сертификације у износу већем него што су сами трошкови. Када би потрошачи то знали, онда би им било јасно да је избегавање сертификације само изговор - наглашава Ружица.

Истиче како постоји и велики број оних који нуде производе, а да немају право на подстицаје, јер нису регистровани пољопривредни произвођачи. То је, како каже, посебан проблем, јер данас свако коме падне на памет убере понешто или у недостатку сировине докупи, и у својој "кухињи" направи готов "органски" производ.

- То је апсолутно недопустиво, јер неки од нас треба да испуне све законске услове за прераду вишкова, обаве микробиолошку и хемијску анализу производа како би се нашли

на тржишту, а неки не морају ништа од тога. Потрошач не може да зна ништа од тога, јер ти исти најчешће имају уредно одштампане етикете. Дакле, једина улазница на тржиште је њихова ријеч, а сваким даном их је све више. Тржиште је преплављено таквим произвођачима, који представљају далеко више од нелојалне конкуренције. То су проблеми који ће морати бити предметом нечије пажње. Проблем је то који не може да буде сведен на бригу самог потрошача, већ нешто о чему треба да брине шира друштвена заједница - упозорава Ружица.

не конкуренције. То су проблеми који ће морати бити предметом нечије пажње. Проблем је то који не може да буде сведен на бригу самог потрошача, већ нешто о чему треба да брине шира друштвена заједница - упозорава Ружица.

ПОТРАЖИЛИ ЗДРАВЉЕ У ПРИРОДИ

Сматра како о томе ваља повести рачуна, јер да би производ угледао свјетло дана, треба да посједује и микробиолошке и хемијске анализе, а органски производи и сертификат. С друге стране, објашњава она, домаћи потрошачи нису довољно ни информисани о томе шта је органска производња, јер то није само производња уз одсуство примјене пестицида, хербицида и вјештачких ђубрива. То је посебна филозофија.

- Зато постоји неписано правило да су и људи који производе органске производе некако другачији и смиренији. Или би такви требало да буду због навике да дијеле са природом, да од ње не ожимају, већ живе с њом у хармонији. Зато су и наши приноси мањи од приноса у конвенционалној производњи. Што се тиче цијена производа, постоји много разлога да буду скупљи у односу на друге. Другачији је начин бриге о биљкама, а и много је више физичког рада. Органска храна није увијек недостижна по цијени, а поготово ако је поредимо са цијеном цитостатика и других лијекова који се купују у покушају да вратимо изгубљено здравље. Не чува се оно када се изгуби, већ док га имамо. Зато је конзумирање органске хране пут у превенцији здравља - поручила је ова фармерка.

Неко на селу и пољопривреди проналази здравље и лични мир, а неко осјећа дужност према прецима. Друге пак оно подстиче на предузетничко размишљање. У случају Ружице и Игора све се сјединило.

ЈАСТУЦИ ОД КОШТИЦА

Ружица и Игор на свом имању од коштица вишања праве и јастуке, термофоре за бебе, оне за спавање, али и тзв. антидекубиталне надушке, који су се показали одличним због способности покретања микроциркулације у организму. Направљени су тако да имају 90 комора, правилно распоређених коштица, тако да се не осјети да лежите на њима.

БИЉЕ И ЛЕКОБИЉЕ УСПЈЕХ МЛАДЕНА ОРАШАНИНА СА СОКОЦА

ЕТЕРИЧНА УЉА СА РОМАНИЈЕ ОСВОЈИЛА ЕВРОПУ

У сарадњи са ШГ "Романија" бесплатно набављамо сировину и током једне сезоне произведемо око 100 килограма уља од јелике и бора, каже Младен додајући како ће пут Њемачке ускоро и производи од камилице

Европски пут соколачког "Биља и лекобиља" почиње 1996. године, када породица Орашанин дошавши у Соколац отвара малу сеоску продавницу те почињу прикупљање мањих количина биља за локалне предузетнике.

По завршетку школовања син Младен одлучује да амбициозније настави са послом родитеља и 2015. године региструје фирму под именом "Биље и лекобиље", чија је основна дјелатност сакупљање и прерада ароматичног, лековитог биља, гљива и осталих шумских плодова.

Прије пет година потписали су уговоре са међународним компанијама и забиљежили сто одстоци проценат у извозу и од тада до данас су у константном напретку.

- У том периоду на европском тржишту дошло је до засићења смрековом бобом и остали смо заробљени са неких 40 тона исте и питањима како да ријешио проблем. Приступили смо реализацији пројекта са УСАИД-ом, који се односио на набавку дестилерије капацитета 1.600 литара. Пошто нисмо били условљени да одмах платимо половину новца са којим смо учествовали у пројекту, набавили смо додатну опрему и то минусну и плусну хладњачу. Започели смо кување плодова и четинара за производњу есенцијалних уља. Више немамо про-

блема са засићењем смрекове бобе, јер сав вишак прерађујемо у етерична уља. У сарадњи са ШГ "Романија" бесплатно набављамо сировину. Приликом сваке сјече одбаце се гране из којих производимо уља. Током једне сезоне произведемо око 100 килограма уља од јелике и бора – истакао је власник и директор фирме Младен Орашанин. У 2018. години опрема је побољшана куповином сушаре, капацитета 1.000 килограма за су-

шење печурки, како се не би морале сирове просљеђивати на тржиште. Од регистрације до сада, кроз разне грантове и лична улагања, уложено је око 300.000 марака.

Како наводи Орашанин договорена је сарадња и са компанијом из Њемачке око испорука камилице на ово тржиште. Цвијет камилице ће користити за чај, а остатак за производњу етеричних уља.

Додаје да има велики асортиман лековитог биља, али и само-

никлог, а само је камилицу плантажирао.

- Располагамо са 40 хектара земљишта гдје планирамо од наредне године засијати и друге културе - наводи Орашанин и додаје да је ова врста производње исплатива, али уједно и много захтјевна и тешка.

Етерична уља највише производе за компаније из Европске уније, а у томе им посебно помаже то што посједују органски сертификат. Орашанин истиче како је веома битно имати ту врсту гаранције квалитета, поготово код извоза на европско тржиште.

**У ПОГОНЕ УЛОЖЕНО
ВИШЕ ОД 300.000 КМ**

У будућности планирају проширење капацитета производње, засада и производњу финалних производа. У плану је цијеђење сокова од откупљеног шумског воћа, шипурка, дрењка, боровнице, бруснице и трњина. У питању је, како каже, чиста органска производња од плодова из природног окружења и без индустријских загађивача, хемије и плантажног узгоја.

На крају је додао и како фирма има потписан уговор са око 80 коопераната, што говори о великој заинтересованости људи за бербу лековитог и ароматичног биља и гљива на широј романијској регији и регији горњег Подриња.

Да би се скратио период производње, ставља се лутрасил. Препорука је да се он постави на одређене носаче, како би се направио размак између биљака, а који је битан како би се добио одређени ваздушни простор који се може брзо загријати

Пољопривредни произвођачи се све чешће одлучују и за зимску производњу поврћа у пластеницима, јер она осигурава додатни приход газдинству, али и могућност остваривања плодореда, као једне од најбитнијих агротехничких мјера.

Припрема земљишта за ову производњу састоји се од основне обраде, ђубрења и додатне обраде. Под основном обрадом подразумева се дубоко орање. Ако се више година врши орање или фрезање, пожељно би било урадити подривање да би се побољшала аерација земљишта. Исто тако, фрезањем се влажност земљишта спушта у дубље слојеве, што има за последицу да је коријен биљке већи и бујнији.

Послије основне обраде врши се ђубрење минералним или органским ђубривима. Количина минералних ђубрива зависи од урађене хемијске анализе земљишта и очекиваног приноса. Унос стајског ђубрива, односно органске масе, треба вршити сваке двије године у зависности од количине и врсте ђубрива. Под стајским ђубривом подразумевамо прегорели ђубар који је одлежао минимално од три до пет година на једном мјесту. Овај период се знатно може скратити ако вршимо редовно окретање,

**БИРАТИ
ОТПОРНЕ
СОРТЕ
ПОВРЋА**

превртање и мијешање овог ђубра. У недостатку квалитетног прегорјелог ђубрива, ђубрење се може вршити и пелетираним стајским ђубривом.

Салата се најчешће пресађује у пластеник на већ постављену малч фолију са системом за наводњавање. Пресађивање треба да имају од три до пет развијених листова. У зависности од сорте салате, разликује се редни и међуредни размак. Салата се најчешће наводњава системом кап по кап, зато што омогућава уштеду воде, а и могућност прихране. Наводњавање кишењем се не препоручује у фази када су главице формиране јер долази до накупљања воде између листова главице, што подстиче развој болести, прије свега трулежи. Заштита салата првенствено се своди на

међуредни размак. Салата се најчешће наводњава системом кап по кап, зато што омогућава уштеду воде, а и могућност прихране. Наводњавање кишењем се не препоручује у фази када су главице формиране јер долази до накупљања воде између листова главице, што подстиче развој болести, прије свега трулежи. Заштита салата првенствено се своди на

САВЈЕТИ

Зимска производња
у пластеницима

**СА САЛАТОМ
И ШПИНАТОМ
ДО ДОДАТНИХ
ПРИХОДА**

одабир отпорних сорти, а послје на превентивно дјеловање и константно праћење. Послије пресађивања пожељно би било урадити превентивно третирање фунгицидима, док се наредна третирања врше према плану заштите и фазе развоја биљке.

Шпинат се најчешће сије из сјемена директно у земљиште помоћу ручних сијачица за ситно сјеме. Земљиште мора бити добро уситњено и поравнато. Редни и међуредни размак зависи од самог хибрида. Послије сјетве врши се наводњавање. Заштита против племењаче се обавља превентивно фунгицидима, а остали план заштите се спроводи према фазама развоја биљке.

Да бисте скратили период производње, на све наведене културе можете ставити лутрасил - материјал за прекривање. Препорука је да се он постави на одређене носаче, како бисте остварили размак између биљака. Овај размак је битан из разлога што имамо одређени ваздушни простор који се може брзо загријати, а по потреби и расхладити.

Најбоља заштита је превентивна заштита, зато што инфекција почне доста прије него што уочимо прве симптоме. То се најприје манифестује у пластеничкој производњи јер температура у пластенику може нагло да порасте, а самим порастом температуре и повећаном релативном влажношћу ваздуха стварају се услови за развој инфекције. Зато је, поред свега наведеног, отварање пластеника и провјетравање обавезно током цијелог времена производње. Дужина провјетравања зависи од тренутне температуре ваздуха и најбоље је да се уради у јутарњим часовима.

Већи пластеници
се морају
загријавати

**ЕКОЛОШКИ
ПРИХВАТЉИВА
ИНИЦИЈАТИВА**

Башта на
крову тржног
центра

АКВАПОНИЈА:
Француски
инжењери
развили нови
циркуларни
систем

Двојица младих француских пољопривредних инжењера први су у Европи покренули пројекат под називом "Агрилупс", а главни циљ им је да произведу 40 тона поврћа и 20 тона морских ракова годишње.

- Стартапом желимо да развијемо циркуларни систем у којем ракови и поврће расту заједно, а при томе се отпад од ракова користи као ђубриво за узгој чери парадајза и ароматичног биља - објашњава један од оснивача Роман Вандам.

А како би то и успјели, на посљедњој години факултета свако се определио за једну специјализацију. Роман је слушао предмете аквакултуре, док је други, Жереми Гоњард одабрао биљну производњу и заштиту.

- Аквапоника се развија годинама, али не у производне сврхе. Да бисмо били профитабилни, морали смо да пронађемо врсту с високом додатом вриједношћу, по могућности неку морску која ће живјети у сланој води - описује Гоњард.

Након дужег проучавања ракови су им постали први избор. Према једној студији из 2017. године, становништво Француске троши готово 120.000 тона ове намирнице годишње.

То је довољно да се обезбиједи профитабилност њиховог пословања, али и његова одрживост. Међутим, већина ових ракова конзумираних у тој земљи је увезена, највише из Еквадора, Индије

ЗАЈЕДНО УЗГАЈАЈУ ПАРАДАЈЗ И РАКОВЕ

Желимо да развијемо циркуларни систем у којем ракови и поврће расту заједно, а при томе се отпад од ракова користи као ђубриво за узгој чери парадајза и ароматичног биља, каже Вандам

риба долази да се мријести.

- Агрилупс нуди потрошачу еколошки прихватљивију алтернативу, а ракови ће бити узгајани без антибиотика - напомињу ова двојица Француза.

Како би извели свој пројекат, њих двојица су уз помоћ својих колега покренули пилот фарму на свом факултету. Након три године анализе, циљ им је да покрену властити погон.

- У 2021. години планирамо да

диверзификацију производње.

Нажалост, вирус корона накратко је зауставио њихов пројекат. Фарму је требало да направе почетком ове године, а због безбједности су изградњу пролонгирали за 2021. годину.

Без обзира на тренутне околности, покренута је прича о органској пољопривреди, а два млада студента размишљају о добијању сертификата високе еколошке вриједности (ХВЕ) и ознаке одрживе аквакултуре (АСЦ).

**ОТПАД ОД РАКОВА
СЕ КОРИСТИ
КАО ЂУБРИВО**

и са Мадагаскара.

Потребно је напоменути да је интензиван узгој у тропским регијама одговоран за уништавање подручја мангрова и екосистема битних за морски живот у којим

произведемо 20 тона ракова и 40 тона парадајза, а онда од 2022. повећавамо продуктивност колико год успијемо - истакли су они.

Иако ракови остају њихов водећи производ, Гоњард не искључује

Сличне фарме већ одавно постоје, а једна од највећих налази се у Бриселу. На крову једног од тржних центара у центру Брисела заједно се узгајају риба и поврће, уз испуњавање строгих критеријума циркуларне економије. Пругасти греч, поријеклом из Јужне Америке, узгаја се у великим рибњацима.

У њима биофилтери прочишћују њихове излучевине како би их претворили у нитриде, а затим у нитрате који се користе као хранљиве материје за узгој парадајза, патлиџана и паприка у стакленику.

